

Alkoholio, rūkymo ir kitų medžiagų vartojimo atrankos testas (*angl.* The Alcohol, Smoking and Substance Involvement Screening Test, ASSIST)

Evelina PALAITYTĖ-URBONĖ

Lietuvos sveikatos mokslų universiteto, Neuromokslų institutas, Elgesio medicinos laboratorija, Kaunas, Lietuva

Priklausomybę sukeliančių medžiagų vartojimas ir paplitimas įvardijamas kaip globali problema [1], tačiau, priklausomybę sukeliančių medžiagų vartojimas skirtingose geografinėse padėtyse skiriasi, dėl kultūrinių, istorinių ir socialinių veiksnių [2]. 2021 metais Lietuvoje per paskutinius 12 mėnesių rūkė 38,5 proc., 15–64 metų amžiaus Lietuvos gyventojų, per paskutines 30 dienų – 34,9 proc., o kasdien – 31,1 proc. Beveik ketvirtadalis (23,7 proc.) Lietuvos gyventojų alkoholį vartojo kartą per savaitę ar dažniau, 14,1 proc. 15–64 metų amžiaus Lietuvos gyventojų bent kartą gyvenime buvo vartoję bent vieną narkotiką, 4,5 proc. gyventojų teigė bent vieną narkotiką vartoję per paskutinius 12 mėnesių, o 1,6 proc. – per paskutines 30 dienų [3–5].

Tyrimai rodo, kad alkoholio, rūkymo ir kitų psichotropinių medžiagų vartojimas koreliuoja su neigiamais fizinės ir psichologinės sveikatos aspektais. Skelbiama, kad rizikingas ir priklausomas alkoholio vartojimas susijęs su aukštu nerimo lygiu, depresijos simptomų intensyvumu, kognityvinių funkcijų pablogėjimu, kepenų ligomis ir kitų nelegalių psichotropinių medžiagų nesaikingu vartojimu, tapusiu ypač pastebimu COVID-19 pandemijos metu [6, 7]. Rūkymas dažniausiai siejamas su kardiologinėmis ir pulmonologinėmis sveikatos problemomis [8, 9]. Kitų narkotinių ar psichotropinių medžiagų rizikingas vartojamas taip pat siejamas su aukštesniu nerimo ir bendro streso lygiu, smegenų struktūrų pokyčiais, kurie veikia kognityvinį funkcionavimą [10].

Ankstyvas rizikingo medžiagų vartojimo atpažinimas prisidėtų prie sveikatos apsaugos išlaidų mažinimo. Šiam tikslui Pasaulinė sveikatos organizacija (PSO) sukūrė alkoholio, rūkymo ir kitų narkotinių medžiagų vartojimo atrankos testą (*angl.* The Alcohol, Smoking and Substance Involvement Screening Test, ASSIST) [11]. Šis instrumentas sukurtas 2002 metais [11], remiantis sėkminga kito instrumento praktika – sutrikimų, atsiradusių dėl alkoholio vartojimo testu (*angl.* Alcohol Use Disorders Identification Test, AUDIT) [12–14]. Instrumentas apima dešimties skirtingų medžiagų vartojimo vertinimą: tabako, alkoholio, kanapių, kokaino, amfetamino stimuliantų, inhaliantų, raminamųjų ar migdomųjų, haliucinogenų, opioidų ir kitų medžiagų (paskutinis klausimas

– atviras). 42 šalis (tarp jų ir Lietuvą) apjungęs mokslinis tyrimas, atliktas platesnio projekto „International Sex Survey“ kontekste [15], nurodo, kad ASSIST pasižymi geromis psichometrinėmis savybėmis, panašiai veikia skirtingos kalbos, šalių, amžiaus, lytinės tapatybės ir seksualinės orientacijos grupėse [16].

Klausimyno pranašumai: 1) paprastos instrukcijos, 2) klausimų apie alkoholį ir tabaką įtraukimas, 3) konkrečių narkotinių klasių įvardijimas, leidžiantis diferencijuoti priklausomybę tarp įvairių psichoaktyvių medžiagų, 4) konkretūs klausimai apie dabarties ir praeities skirtingų medžiagų vartojimo ypatumus [11].

ASSIST užpildymas ir įvertinimas trunka iki 15 minučių. Kiekviena subskalė yra vertinama, remiantis penkių balų Likert'o skale. Tiriamasis pasirenka tinkamą atsakymą remdamasis paskutinių trijų mėnesių patirtimi. Suminis klausimyno balas gali svyruoti nuo 0 iki 40 balų. Didesnis balas kiekvienoje subskalėje rodo didesnę vartojamos medžiagos riziką.

Lietuviška ASSIST klausimyno versija išversta Lietuvos sveikatos mokslų universiteto, Neuromokslų instituto, Elgesio medicinos laboratorijos mokslininkų, naudojant dvigubo atgalinio vertimo procedūrą. Vertimą atliko psichiatras ir klinikinis psichologas.

Apibendrinant, ASSIST instrumentas yra trumpas, pasižymi geromis psichometrinėmis charakteristikomis ir jį lengva naudoti. Instrumentą administruoti gali bet kuris sveikatos priežiūros įstaigos darbuotojas ar savarankiškai užpildyti pats asmuo.

Kaip dažnai per pastaruosius tris mėnesius vartojote toliau išvardytas medžiagas? Kai kurias iš toliau išvardytų medžiagų gali išrašyti gydytojas (pvz., amfetaminus, raminamuosius, vaistus nuo skausmo). Atsakydami į šį klausimą, neįtraukite vaistų, kuriuos vartojate taip, kaip paskyrė gydytojas. Tačiau jei tokius vaistus vartojote dėl kitų nei paskirta priešasčių arba dažniau ar didesnėmis dozėmis, nei skyrė gydytojas, paminėkite tai.

	Niekada	Kartą ar du	Kartą per mėnesį	Kartą per savaitę	Kasdien ar beveik kasdien
1. Tabako produktai (cigaretės, kramtomas tabakas, cigarai ir kt.)	0	1	2	3	4
2. Alkoholiniai gėrimai (alus, vynas, stiprieji gėrimai ir kt.)	0	1	2	3	4
3. Kanapės (marihuana, kanapių lapai, „žolė“, hašišas ir kt.)	0	1	2	3	4
4. Kokainas (uostomas kokainas, krekas ir kt.)	0	1	2	3	4
5. Amfetaminų tipo stimulantai (metamfetaminas, liekninamosios tabletės, ekstazis ir kt.)	0	1	2	3	4
6. Inhalantai (azoto oksidas, klėjai, benzinas, dažų skiediklis ir kt.)	0	1	2	3	4
7. Raminamieji ar migdomieji vaistai („Diazepamas“, „Oksazepamas“, „Flunitrazepamas“ ir kt.)	0	1	2	3	4
8. Haliucinogenai (LSD, rūgštis, grybai, PCP, Special K ir kt.)	0	1	2	3	4
9. Opioidai (heroinas, morfinas, metadonas, kodeinas ir kt.)	0	1	2	3	4
10. Kita, nurodykite: _____	0	1	2	3	4

Pastaba: skalę galima naudoti nemokamai be papildomo leidimo, tačiau rekomenduotina nurodyti šiuos informacijos šaltinius:

1. R. Humeniuk, S. Henry-Edwards, R. Ali, V. Poznyak, M.G. Monteiro, O. World Health The Alcohol, Smoking and Substance Involvement Screening Test (ASSIST): Manual for Use in Primary Care World Health Organization, Geneva (2010)
2. WHO ASSIST Working Group The alcohol, smoking and substance involvement screening test (ASSIST): development, reliability and feasibility *Addiction*, 97 (9) (2002), pp. 1183-1194, 10.1046/j.1360-0443.2002.00185.x
3. Lee CT, Lin CY, Koós M, Nagy L, Kraus SW, Demetrovics Z, et al. The eleven-item Alcohol, Smoking and Substance Involvement Screening Test (ASSIST-11): Cross-cultural psychometric evaluation across 42 countries. *J Psychiatr Res*. 2023;165:16-27. doi: 10.1016/j.jpsychires.2023.06.033.
4. Palaitytė-Urbonė E. Alkoholio, rūkymo ir kitų medžiagų vartojimo atrankos testas (ASSIST) = : The Alcohol, Smoking and Substance Involvement Screening Test, ASSIST// Biologinė psichiatrija ir psichofarmakologija = Biological psychiatry and psychopharmacology. Kaunas; Palanga : Lietuvos biologinės psichiatrijos draugijos; Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, 2023, t. 25, Nr. 2, p. 95-96, ISSN 1648-293X, 1822-3702.

LITERATŪRA:

1. Chang KC, Chen HP, Huang SW, Chen JS, Potenza MN, Pakpour AH, Lin CY, Comparisons of psychological distress and self-stigma among three types of substance use disorders receiving treatment-as-usual approaches: real-world data from a 9-month longitudinal study. *Ther Adv Chronic Dis*. 2022, December. DOI: 10.1177/20406223221140393.
2. United Nations Office on Drugs and Crime. Single convention on narcotic drugs 1961. [Žiūrėta internete 2023-12-08]. Nuoroda: <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/single-convention.html>.
3. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas. Alkoholio vartojimo paplitimas Lietuvoje, 2023. [Žiūrėta internete 2023-12-08]. Nuoroda: <https://ntakd.lrv.lt/lt/statistika-ir-tyrimai/tendencijos-ir-pokyciai-lietuvoje/alkoholio-vartojimo-paplitimas-lietuvoje/>.
4. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas. Narkotikų vartojimo paplitimas Lietuvoje, 2023. [Žiūrėta internete 2023-12-08]. Nuoroda: <https://ntakd.lrv.lt/lt/statistika-ir-tyrimai/tendencijos-ir-pokyciai-lietuvoje/narkotiku-vartojimo-paplitimas-lietuvoje/>.
5. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas. Rūkymo paplitimas Lietuvoje, 2023. [Žiūrėta internete 2023-12-08]. Nuoroda: <https://ntakd.lrv.lt/lt/statistika-ir-tyrimai/tendencijos-ir-pokyciai-lietuvoje/rukymo-paplitimas-lietuvoje/>.
6. Shao-Cheng W, Yuan-Chuan C, Shaw-Ji C, Chun-Hung L, Ching-Ming C. Alcohol Addiction, Gut Microbiota, and Alcoholism Treatment: A Review. *Int J Mol Sci*. 2020 Sep 3;21(17):6413. DOI: 10.3390/ijms21176413.
7. Ceci F, Di Carlo F, Burkauskas J, Martinotti G, & di Giannantonio, M. The COVID-19 Pandemic: A Novel Risk Factor for Exercise Addiction and Related Disorders; Chapter 3. *The Body in the Mind: Exercise Addiction, Body Image, & the use of Enhancement Drugs/Edited by Ornella Corazza and Artemisa Rocha Dores*. New York: Cambridge University Press, 2023. DOI:10.1007/s11469-022-00815-z.
8. Christenson AS, Smith BM, Bafadhel M, Putcha N. Chronic obstructive pulmonary disease. *Lancet*. 2022 Jun 11;399(10342):2227-2242. DOI: 10.1016/S0140-6736(22)00470-6.
9. Krabbe B, Espinola-Klein C, Maÿer N, Brodmann M, Mazzolai L, Belch JF, Muller OJ, Heiss Ch. Health effects of e-cigarettes and their use for smoking cessation from a vascular perspective. *Vasa*, European Journal of Vascular Medicine, 2023, March, Volume 52, Issue 2. DOI: <https://doi.org/10.1024/0301-1526/a001056>.
10. National Institute on Drugs Abuse, Advancing Addiction Science, Understanding Drug Use and Addiction DrugFacts, 2018. [Žiūrėta internete 2023-12-08] Nuoroda: <https://nida.nih.gov/publications/drugfacts/understanding-drug-use-addiction>.
11. WHO ASSIST Working Group. The alcohol, smoking and substance involvement screening test (ASSIST): development, reliability and feasibility. *Addiction*, 97 (9), 2002, pp. 1183-1194, DOI: 10.1046/j.1360-0443.2002.00185.x.
12. Babor T F, & Robaina K. The Alcohol Use Disorders Identification Test (AUDIT): A review of graded severity algorithms and national adaptations. 2016, *International Journal of Alcohol and Drugs research*, Vol. 5, No. 2. DOI: <https://doi.org/10.7895/ijadr.v5i2.222>.
13. Horváth Z, Nagy L, Koós M, Kraus SW, Demetrovics Z, Potenza MN, & Bőthe B. Psychometric properties of the Alcohol Use Disorders Identification Test (AUDIT) across cross-cultural subgroups, genders, and sexual orientations: Findings from the International Sex Survey (ISS). *Comprehensive Psychiatry*, 2023, 127, 152427. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.comppsyh.2023.152427>.
14. Gecaitė-Stonciene J, Steibliene V, Fineberg NA, Podliskyte A, Bunevicius A, Liaugaudaite V, & Burkauskas J. Multidimensional Structure of the Alcohol Use Disorders Identification Test: Factorial Validity and Reliability in Patients With Anxiety and Mood Disorders in Lithuania. *Alcohol and alcoholism*, 2021, 56(1), 109-115. DOI: 10.1093/alcalc/aga118.
15. Bőthe B, Koós M, Nagy L, Kraus SW, Demetrovics Z, Potenza MN, & Vaillancourt-Morel MP. Compulsive sexual behavior disorder in 42 countries: Insights from the International Sex Survey and introduction of standardized assessment tools. *Journal of Behavioral Addictions*, 2023, 12(2):393-407. DOI: 10.1556/2006.2023.00028.
16. Lee CT, Lin CY, Koos M, Nagy L, Kraus SW, Demetrovics Z, Potenza MN. The eleven-item Alcohol, Smoking and Substance Involvement Screening Test (ASSIST-11): Cross-cultural psychometric evaluation across 42 countries. *J Psychiatr Res*, 2023 Sep;165:16-27. DOI: 10.1016/j.jpsychires.